

IMPACTE DE LA COVID-19 EN EL BENESTAR EMOCIONAL DE L' ALUMNAT ESCOLARITZAT A CATALUNYA: UN ESTUDI DE MÈTODES MIXTES AMB ENFOCAMENT SISTÈMIC

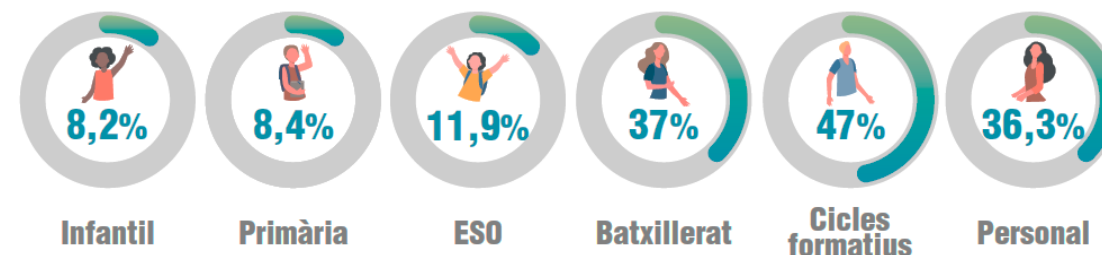
Folch C, Malagrida R, Leyva J, Ganem F , Bordas A, Colom-Cadena A, Martínez I, Alonso L, Vives L,
Aguayo MP, Casabona J

Jornades Científiques 2023 de la Societat de Salut Pública

Antecedents

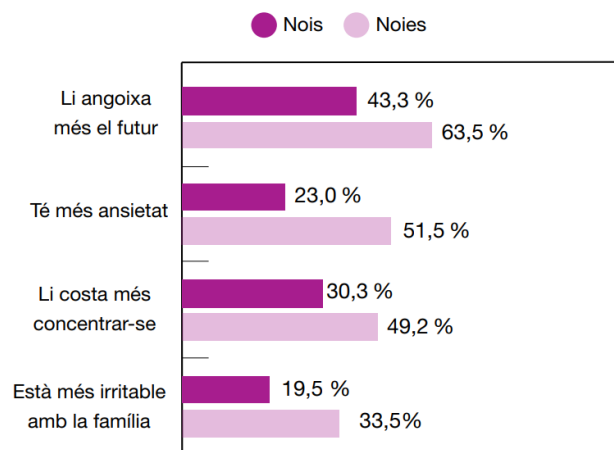
- La pandèmia de la Covid-19 i les mesures de contenció aplicades van tenir, i continuen tenint, un **impacte negatiu** important en el **benestar físic i emocional** de la població, especialment en la **població més jove** (1).

% DE PERSONES QUE CONSIDEREN QUE HA EMPITJORAT EL SEU ESTAT DE SALUT MENTAL

Període Febrer-març 2021. Disponible a: <https://escolessentinella.cat/resultats/>

Com se sent ara en comparació amb abans de la pandèmia?

Font: Enquesta d'hàbits de salut a alumnes de 4rt ESO de la província de Barcelona (2022); Diputació de Barcelona.

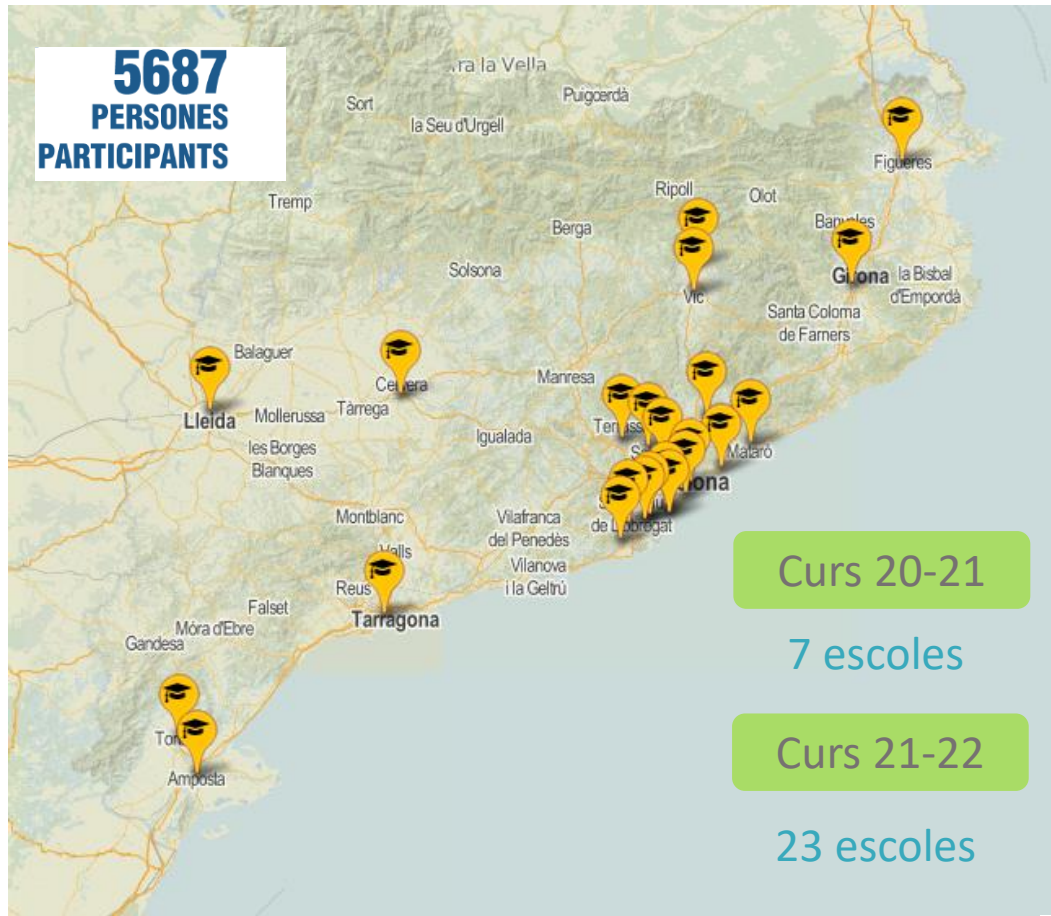
8,8% dels alumnes, entre 10 i 18 anys, cada dia o gairebé cada dia tenen ganes de morir-se o d'anar a dormir i no despertar-se*

* Enquesta de benestar emocional de l'alumnat (2022), Dep. Educació

Objectius

- Descriure l'impacte de la Covid-19 en el benestar emocional de l'alumnat jove escolaritzat a Catalunya i identificar els factors associats amb perspectiva de gènere.
- Dissenyar recomanacions de millora del model de promoció de salut mental a les escoles amb i per a la comunitat educativa i els/les professionals tant del sistema de salut com d'altres entitats.

Mètodes:

Escoles Sentinella es va crear amb l'objectiu de monitorar i avaluar la pandèmia de la COVID-19 en l'àmbit escolar a partir del seguiment actiu de l'alumnat, famílies i personal de los centres educatius.

Estudi de **mètodes mixtes** amb un **enfocament sistèmic** sobre salut mental que permeti explorar un model més **col·laboratiu** de promoció de la salut mental en els centres educatius per ser més efectius en el context de la pandèmia de la COVID-19.

Mètodes

CEEISCAT

- Enquestes quantitatives amb preguntes sobre benestar emocional i impacte de la Covid-19

GRIVIS (UAB)

- Entrevistes semiestructurades a l'alumnat, famílies i docents sobre l'impacte autopercebut de la Covid-19

Living Lab de Salut (IrsiCaixa)

- Investigació-acció participativa per elaborar propostes de millora de les intervencions amb i per a la comunitat educativa.

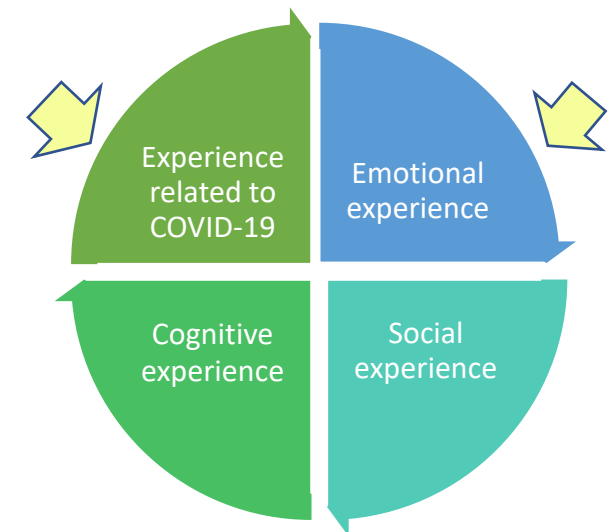
Enquesta online

- Descriure i monitorar coneixements, actituds i conductes en relació a la Covid-19 i el seu impacte.
- Alumnat major de 12 anys*
- Enquestes online a REDCap (alternativa en paper).
- Consentiment informat.
- Preguntes sobre benestar emocional (curs 2021-2022)

→ **qüestionari CASPE****

* Alumnat <16 anys → mare/pare/tutor legal; Alumnat > 16 anys

** COVID-19 Adolescent Symptom & Psychological Experience Questionnaire (Ladouceur, 2020)

Estudi qualitatiu exploratori

- Entrevistes semi-estructurades (març a juny de 2022).
- Guio: descripció estat salut mental, previ i actual, autopercepció impacte de la COVID-19 en la salut mental, gestió emocional de la pandèmia, barreres i facilitadores per promoure la salut mental en temps de pandèmia.
- Anàlisis temàtic del contingut segons Braun & Clarke (2012)
- Consentiment informat.

- Mostra:

- 30 estudiants
- 3 mares i 3 docents

	N
Noi	13
Noia	17
12 a 15	18
16 a 18	12
Alta complexitat	7
Mitjana complexitat	9
Baixa complexitat	14

Investigació-acció participativa

MARC METODOLÒGIC: Marc **Care-Know-Do** per implementar Open Schooling, desenvolupat en el marc del projecte europeu CONNECT, i també estructurat segons el DIALOG MODEL *

Fase 1: Disseny estratègic amb recerca participativa

1 **Exploració**

 Disseny de la metodologia i validació

 Exploració de necessitats i coneixement previ (alumnat i famílies)

3 **Integració de coneixement**

Anàlisi i validació de resultats

2 **Consulta**

Mitjançant **grups focals amb anàlisi sistèmic amb diferents col·lectius:**

Docents i professionals de la salut, alumnat i famílies

4 **Difusió**

Congrés amb comunitat educativa, campanya, presentacions a congressos, publicacions científiques....

Fase 2: Cocreació

5

Desenvolupament de Guies Didàctiques per a:
Co-creació d'un Pla d'Acció personalitzat a cada aula
-inclou nova iteració de les etapes 1-4 i repositori d'intervencions que responen a les necessitats identificades a la iteració prèvia

Fase 3: Pilots

6

Implementació i avaluació
Nova iteració de recerca participativa des de les aules implicant famílies, professionals i comunitat en intervencions integrals mitjançant estructures comunitàries

* Malagrida R, Fernández J, Casabona J, Broerse JEW. A System-Oriented Dialogue Model to Design Community Partnerships for More Effective Sars-Cov-2 Prevention in Schools: The Case of Spain. Int J Public Health. 2023 May 2;68:1605624.

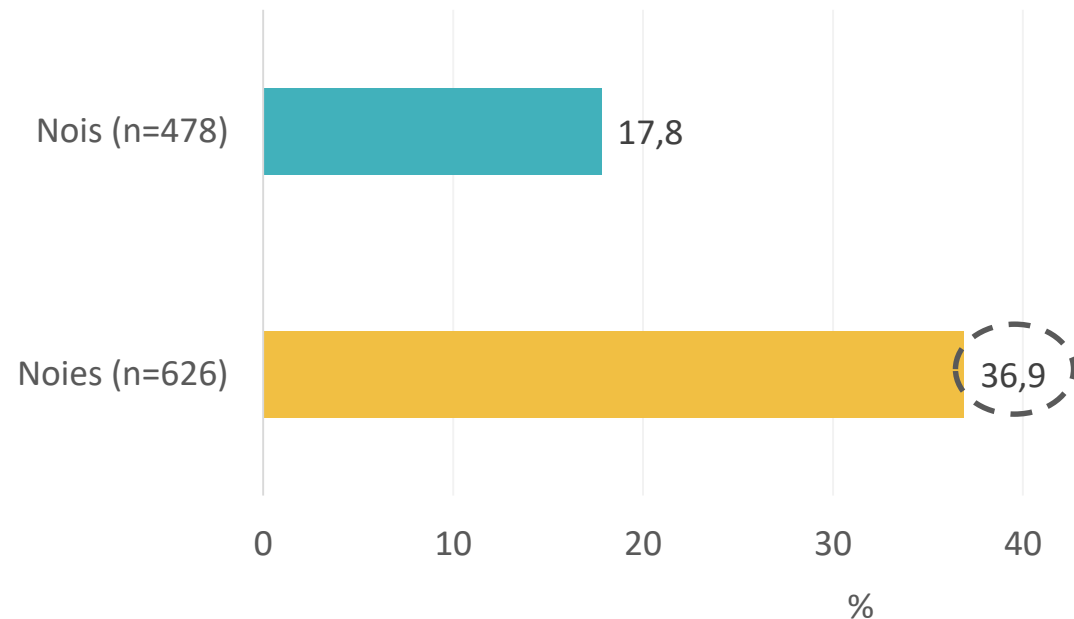
Resultats

(Enquesta online; sub-anàlisi específic en >16 anys)

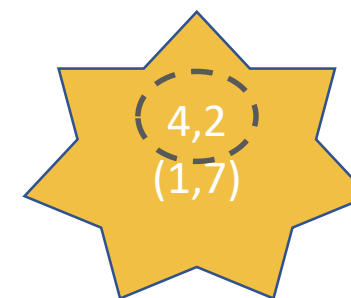

La pandèmia ha suposat un
**MAJOR IMPACTE EN EL
BENESTAR EMOCIONAL**
en les dones

Pitjor estat de salut mental

Nivell d'estrès que la incertesa sobre el futur generada per la COVID-19 els provocava (1 menys a 7 més estressant); Mitjana (DE)

Resultats

(Enquesta online; sub-anàlisi específic en >16 anys)

Emocions viscudes amb bastant/molta freqüència degut a la pandèmia
(darrers 7 dies)^º

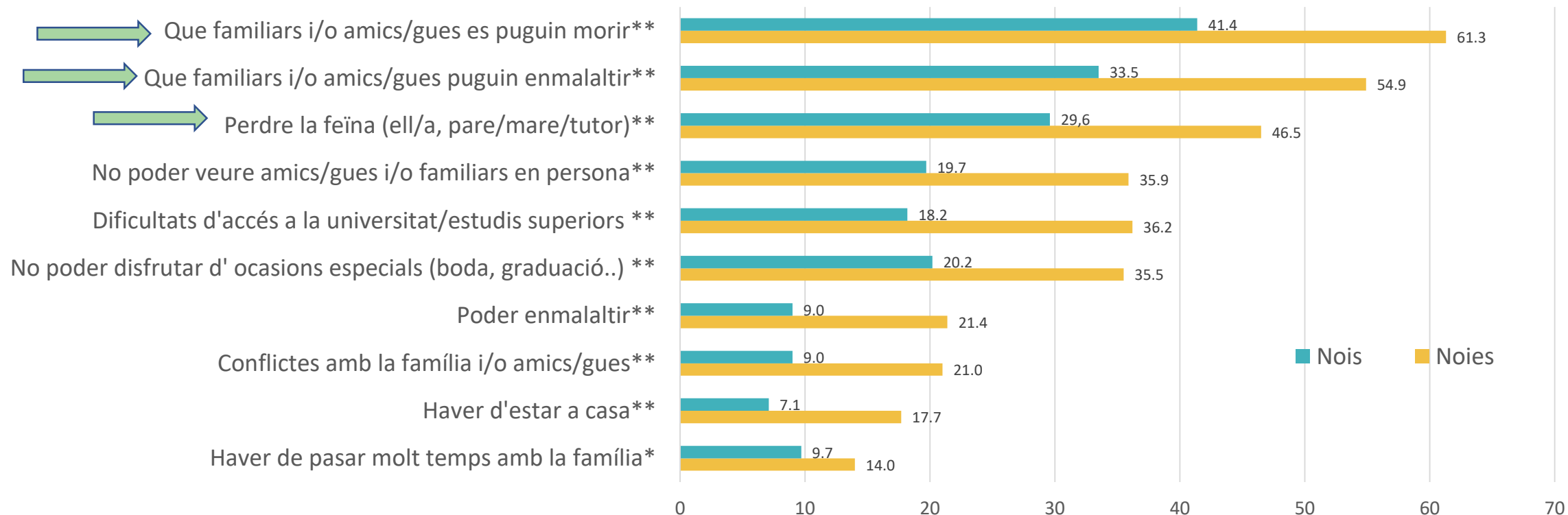
	Noi		Noia	
	Mitjana	DE	Mitjana	DE
Ansietat/estrès**	1,7	[1,0]	2,4	[1,3]
Por**	1,4	[0,7]	1,9	[1,0]
Tristesa**	1,7	[0,9]	2,4	[1,1]
→ Preocupació	2,2	[1,1]	2,7	[1,1]
Irritabilitat**	1,8	[1,0]	2,3	[1,2]
Soledat**	1,6	[1,0]	2,1	[1,2]
→ Aburriment*	2,4	[1,2]	2,7	[1,3]
Desilusió**	1,9	[1,1]	2,3	[1,3]
Frustració**	1,8	[1,0]	2,5	[1,3]
Total**	16,4	[6,4]	21,2	[8,0]

^º escala de l'1 al 5 (de molt poc/gens a molt); *p<0,05 **p<0,001

Resultats

(Enquesta online; sub-anàlisi específic en >16 anys)

Preocupació (bastant/molta) sobre l'impacte de la pandèmia en les activitats diàries ⁹

*p<0,05; **p<0,001

Resultats

(Enquesta online; sub-anàlisi específic en >16 anys)

Estratègies d'afrontament

	Noia		Noi	
	N	%	N	%
Activitats socials				
Estar en contacte amb amics/gues online/x. socials*	455	76,5	319	68,6
Participar en activitats familiars	220	37	157	33,8
Reservar temps per les persones amb qui convisc*	157	26,4	96	20,6
Activitats digitals en solitari				
Veure TV/películes**	481	80,8	324	69,7
Videojocs**	167	28,1	366	78,7
Activitats en solitari no digitals				
Meditació/mindfulness/resar**	69	11,6	19	4,1
Escriure/llegir**	245	41,2	69	14,8
Tocar un instrument/escoltar música**	236	39,7	130	28
Manualitats, puzzles**	195	32,8	102	21,9

	Noia		Noi	
	N	%	N	%
Estratègies d'autocura				
Intentar descansar per les nits	158	26,6	113	24,3
Exercisi físic	355	59,7	294	63,2
Alimentació saludable	167	28,1	111	23,9
Hàbits no saludables				
Alimentació no saludable***	124	20,8	77	16,6
Consum d' alcohol i/o drogues*	48	8,1	52	11,2
Fumar*	59	9,9	25	5,4
Altres estratègies				
Prendre vitamines/suplements medicinals*	46	7,7	16	3,4
Parlar amb professionals de la salut mental**	46	7,7	12	2,6
Passar temps a l'aire lliure*	123	20,7	62	13,3
Seguir una rutina diària	185	31,1	135	29

*p=0.05; **p<0.001; ***p=0.078

Resultats

(Estudi qualitatiu)

IM

ITAL DELS I LES JOVES

Yo el tercer día ya estaba que me tiraba por los suelos ya no sabía dónde meterme y a mi madre, le alteraba de cierta manera el hecho de que yo quisiera estar de arriba para abajo y no supiera que hacer

MANCA DE LLIBERTAT
Per realitzar activitats habituals

PREOCUPACIONS
Transmetre la COVID-19 a éssers estimats vulnerables i la tria d'estudis superiors

Bueno digamos lo que más me puede preocupar es que cojan el Covid mis abuelos ya que son personas de alto riesgo y me asustaría un poco si ellos cogieran el Covid y eso me da, pues pánico

BENEFICIS DEL CONFINAMENT
Passar més temps en família, espais de reflexió i descans, i augment de la responsabilitat en la cura

Bueno..., lo bueno es que pasabas más rato con tu familia y podías hacer más cosas juntos, es como actualmente o antes no se podía por el hecho de que los adultos tenían que trabajar y los pequeños tenían que ir a la escuelafue bien para juntarnos todos en casa.

36 ENTREVISTES
A 30 ALUMNES,
3 MARES I 3 DOCENTS

VIDA QUOTIDIANA
Nous espais de socialització familiar i enfortiment dels vincles durant el confinament

ESTRATÈGIES D'AFRONTAMENT
Refugi en la família, l'autoconeixement personal i la pràctica esportiva

NECESSITAT DE SUPORT EMOCIONAL
Es necessiten més espais d'acompanyament emocional i professionals especialitzats als centres

CREIXEMENT PERSONAL
La pandèmia ha tingut impacte en les habilitats socials, capacitats i coneixement propi

CLASSES VIRTUALS
Van permetre mantenir el contacte i seguir amb la programació, tot i que la qualitat d'aprenentatge va disminuir

La parte mala pues lo que te comentaba, que es horrible, no me despertaba ningún interés, no sé, el speech del presidente. No me interesa y perdí muchísimo el interés

RECERCA PARTICIPATIVA PER LA PROMOCIÓ DE LA SALUT MENTAL

2013 problemes i oportunitats detectats amb la participació de:

65 GRUPS CLASSE

57 DOCENTS I PROFESSIONALS DE SALUT MENTAL

1611 ALUMNES I FAMÍLIES

Els problemes i oportunitats més destacats s'engloben entorn de:

MODEL ASSISTENCIAL I DE PROMOCIÓ DE LA SALUT MENTAL

MANCA D'INTERVENCIÓ PERSONALITZADES I COST-EFFECTIVES

FALTA EDUCACIÓ EN SALUT MENTAL PER A LA COMUNITAT EDUCATIVA

PROBLEMES D'ACCÉS A INFORMACIÓ I A MESURES CONTRASTADES SOBRE SALUT MENTAL

IMPACTE DE LES DESIGUALTATS SOCIALS EN LA SALUT MENTAL

elaborades amb i per la comunitat educativa

29 RECOMANACIONS

englobades en 6 categories

validades per la comunitat científica i educativa

8

Intervencions de promoció de la salut mental poc efectives

9

Salut física, mental i social i el seu impacte en el benestar, l'aprenentatge i la docència

2

Participació de la comunitat educativa i d'altres actors socials

5

Comunicació i educació

4

Desigualtats socials, diversitat cultural i bretxa digital

1

Adaptació d'infraestructures

Els resultats es van presentar al

II CONGRÉS ESCOLES SENTINELLA

Conclusions

- **Impacte negatiu** de la pandèmia en el **benestar emocional** dels i les adolescents escolaritzats a Catalunya, especialment rellevant en les noies.
- Ús generalitzat de les **tecnologies i xarxes socials** com estratègia d'afrontament.
- **Estratègies no saludables** han incrementat (consum alcohol, drogues i/o tabac).
- Major freqüència **emocions indicatives de malestar** (preocupació, irritabilitat, frustració...).
- Motius: **manca de llibertat** experimentada, **por a infectar** als seus familiars....
- **Aspectes positius**: creixement personal, auto responsabilitat, enfortir lligams amb la família.
- S'han generat **29 recomanacions** d'utilitat per dissenyar una **estratègia integral de salut mental** als centres educatius, per tal de millorar l'actual model de promoció de la salut mental amb un **enfocament sistèmic** més enllà de l'àmbit de la salut.

Recomanacions

Cal un model col·laboratiu, transdisciplinari i sistèmic de promoció de la salut mental que incorpori de manera transversal la perspectiva de gènere en els centres educatius

Implementar i avaluar als centres educatius accions destinades a adolescents per donar resposta a les necessitats identificades entorn la gestió emocional i en el maneig de l'estrès.

Cal millorar l'accés dels i les adolescents als serveis de salut mental orientats a proporcionar mecanismes d'afrontament saludables en crisis sanitàries.

Agraïments

<https://escolessentinella.cat/>

Escoles participants (docents, direccions, alumnes i famílies) i al grup d'estudi i entitats col·laboradores d'Escoles Sentinella de Catalunya:

Principal investigators: Jordi Casabona [Centre d'Estudis Epidemiològics sobre les Infeccions de Transmissió Sexual i Sida de Catalunya (CEEISCAT)-CIBERESP], Josep Basora (Institut Universitari d'Investigació en Atenció Primària (IDIAP Jordi Gol)). **Project manager:** Anna Bordas (CEEISCAT). **Technical committee:** Jordi Casabona (CEEISCAT), Jordi Sunyer (ISGlobal), Antoni Soriano (Hospital Universitari Vall d'Hebron), Rosina Malagrida (Living lab for Health, IRSICAixa) as Work Package coordinators. Cinta Folch, Pol Romano, Esteve Muntada, Anna Bordas, Fabiana Ganem, Andreu Colom i Jordi Casabona (CEEISCAT), Mireia Gascón, Maria Subirana, Pau Majo, Jordi Sunyer (ISGlobal), Rosina Malagrida, Laia Vives (Living lab for Health), Antoni Soriano, Pere Soler-Palacín (Hospital Universitari Vall d'Hebron). **Microbiology laboratories:** Tomàs Pumarola, Andrés Antón, Cristina Andrés, Juliana Esperalba, Albert Blanco (Hospital Universitari Vall d'Hebron), Ignacio Blanco, Pere-Joan Cardona, Maria Victoria González, Gema Fernández, Cristina Esteban (Hospital Universitari Germans Trias i Pujol). **Data Management and statistical analysis:** Yesika Díaz, Lucia Alonso, Jordi Aceiton, Marcos Montoro (CEEISCAT). **Data Protection Officer and Technical Support:** Esteve Muntada (CEEISCAT). **Communication manager:** Pol Romano, Cristina Sánchez (CEEISCAT). **Field team:** Maria Subirana, Pau Majo (ISGlobal), Jessica Fernández, Laia Vives (Living Lab for Health, IRSICAixa), Andreu Colom, Isabel Martínez, Marina Herrero, Alba García, Juan Rus, Paula Ribas, Alba Blanco (CEEISCAT). **UAB team:** Juan Leyva, Mariela Patricia Aguayo, David Giménez i Carolina Watson. **Community Paediatricians:** Esperança Macià i Silvia Burgaya (CAP Manlleu), Mª Teresa Riera-Bosch, Elisabet Sola (EAP Vic Nord), Lidia Aulet, Maria Mendoza, Lidia Busquets (EAP Vic Sud), Xavier Perramon, Júlia Sebastià (EAP Eixample Dret), Ana Moreno (Cap Ripollet), Xavier Duran, Belen Pérez (EAP Can Gibert del Pla), Anna Gatell (Equip Territorial de Pediatria Alt Penedès), Maria Coma (Hospital Universitari Joan XXIII). **Ministry of Health:** Carmen Cabezas (Secretaria de Salut Pública de Catalunya, Departament de Salut), Ana Bocio (Subdirecció general de Promoció de la Salut), Ariadna Mas (Direcció Assistencial Atenció Primària, Institut Català de la Salut), Josep Vidal (Gerència Territorial de la Catalunya Central, Institut Català de la Salut), Sandra Pequeño and Jacobo Mendioroz (Subdirecció general de Vigilància i Resposta a Emergències de l'Agència de Salut Pública de Catalunya, Departament de Salut), Robert Fabregat (former Direcció Gral Recerca i Innovació, Departament de Salut). **Department of Education:** Josep González-Cambray (Conseller d'Educació), Núria Mora (Secretaria de Transformació Educativa), Maria Neus Fornells (former Gabinet del Conseller), Rut Ribas (former Direcció General de l'Alumnat), Anna Chillida (Direcció General de l'Alumnat).

Institut Català de la Salut

Amb col·laboració de:

Contacte: cfolch@iconcologia.net